

Türkiye’deki Üniversitelerde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Profillerinin Analizi

Adem Sağır*

Karabük Üniversitesi

Erhan Aydın**

Öz

2011 yılında Suriye’de yaşanan olayların peşi sıra gerçekleşen göçler, Türkiye’de sosyal, kültürel ve ekonomik alanda çeşitli tartışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Göç sonrası önemli bir kültürel karşılaşma alanı olarak eğitim olgusuna odaklanan bu çalışmada temel hareket noktası “üniversite” ve “yükseköğretim sistemi” dir. Bahsi geçen sistem içerisinde Suriyeli öğrencilerin katılımıyla yeni bir kültürel karşılaşma süreci ortaya çıkmıştır. Bu sürece Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması da eşlik etmektedir. Hazırlanmış olan bu çalışma, Suriyeli öğrencilerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel profillerinin analizine odaklanmıştır. Araştırmada, Türkiye evreninde Suriyeli öğrencilerin bulunduğu üniversitelerde araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ölçek kullanılmıştır. Anket *Gaziantep Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Karabük Üniversitesi, Mersin Üniversitesi ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi’nde kartopu örneklem tekniğiyle 825 kişiye uygulanmıştır.* Bu üniversitelerin tercih edilmesindeki temel neden, Yükseköğretim Kurulu’nun açıklamış olduğu Suriyeli üniversite öğrencileri sayısal sıralamasında ilk 5 içerisinde yer almaları olmuştur. Yarı yapılandırılmış mülakat formu ise 7 ana tema üzerine kurulmuş ve Karabük Üniversitesinde örnekleminde katılan 8 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ilk olarak Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması tartışılmıştır. Arkasından yükseköğretimin uluslararasılaşması çerçevesi olarak Suriyeli öğrencilere odaklanılmıştır. Çalışmanın ulaştığı bulgular açısından Suriyeli öğrencilerin kendi gruplarıyla kurdukları aidiyetliklerin önemli olduğu görülmüş ve bu aidiyetliklerin sürdürülmesi için sosyal medyanın önemli bir araç olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. İletişim ile ilgili problemler öğrencilerin yaşadığı en temel sorun iken, Suriyeli öğrenciler Türkiye’deki üniversite eğitimini başarılı bulmuşlardır.

Anahtar Kelimeler

Suriye, eğitim, yükseköğretim, uluslararasılaşma, entegrasyon

* Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, ademsagir@karabuk.edu.tr ORCID ID: 0000-0003-0763-0518

** Sosyolog/Aile Danışmanı, erhann.a08@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5136-7035

Analysis on the Socio-Economical and Socio-Cultural Profiles of Syrian Students who Receive Education at the Universities in Turkey

Abstract

Migrations following the events in Syria in 2011 caused emergence of various discussion social, cultural and economic fields in Turkey. In this study, which focused on the phenomenon of education as a cultural encountering after migration, the main starting point is the university and higher education system. It is observed that the universities have turned into a new cultural encountering area with the coming of Syrians. This process goes with the internationalization of universities in Turkey. This study focused on the analysis of Syrian college students in the system of postgraduate and their socio-economical and socio-cultural profiles. In the study, the qualitative and quantitative designs were used together. In the research population, the scale which was developed by the researchers was used in the universities where the Syrian students are available. The survey was applied to 825 persons in Gaziantep University, Istanbul University, Karabuk University, Mersin University and Kahramanmaraş Sutcu Imam University with *the snowball method*. The main reason why the universities were preferred is that they were in the top five of the numerical order for Syrian college students that the Higher Education Council declared. The semi-structured interview Form which consists of 7 main framework questions was made with 8 participants in the sampling of Karabuk University. Firstly, the internationalization of postgraduate in Turkey was discussed. Then, Syrian students were focused as the framework of postgraduate internationalization and the data which was obtained with the quantitative/qualitative model was analysed sociologically. In the study it was observed that the belonging of Syrian students with their own groups was important. Also, it has been determined that social media is used as an important tool maintain these belongings. While the main problems related to communication problems for the students, it was noted that Syrian students find successful university education in Turkey.

Keywords

Syria, education, postgraduate, internationalization, integration.

Extended Abstract

The migrations which occurred after the events that were seen in Syria in 2011 caused that the various discussions occurred in the social, cultural and economic fields in Turkey. The main starting point is “university” and “higher education system” in this system which focuses on the educational fact as an important cultural contest area after the migration. A new cultural contest process occurred with the participation of Syrian students to the system. The internationalization of higher education in Turkey has accompanied with this process. This research, which was prepared, focused on the analysis of socio-economical and socio-cultural profiles of Syrian students. The mixed method was preferred in the research, and the surveys were supported with

the interviews. The scale which was developed by the researchers was used in the universities that Syrian students are in the population of Turkey, in the research. The survey was applied to 825 persons with the snowball sampling technique in Gaziantep University, İstanbul University, Karabük University, Mersin University and Kahramanmaraş Sütçü İmam University. The main reason to choose these universities is that they are among the first five in the numerical sorting of Syrian university students that The Higher Education Board explained it. The semi-structured interview form was made on 7 main themes and with 8 participants who participated into the sampling in Karabük University.

A new higher education policy statement was produced with Syrian refugees in Turkey. Especially it is a subject that the students of Middle East, Asia and other Arabic countries come to the universities in the purpose of education in this practice which is the new aspect of internalization in the higher education. The process is significant in the context that Turkey expresses its concern of being an alternative model in the higher education to Europe which comes into the prominence with Erasmus programs. One of the main repellent motivations at the beginning of internalization statements is Syrian refugees' demand on the higher education which arises by virtue of their needs in Turkey. The number of countries, that the students are received, were varied in the next step with the experience of Syrian refugees.

The universities that Syrian students are quantitatively high were chosen to itself as the study's population by means of the report that HEB published it in 2017. As the study was made with the university students so the age average centered between 19-21 ages. It was determined that the students are close to each other as the ratio in the social sciences and science. When it is considered in terms of the place relationships, it was seen that it is important that Syrian students attribute meaning to the home. When the research data was considered, the home confronted as a primary living place that Syrian students prefer it. The home was used in a way of including the apart and hostel. Two answers were given for the question, why the students prefer the home, at the result of research. The home, as the first one, reflects the efforts of students to make a safe area for themselves in the cultural and social contexts. The migrants' demand to live in the same neighborhood is similar to their feeling themselves foreigner in the place where they come as a migrant and to the concern to remove the uneasiness manner that this feeling creates it. Another answer is related to the different aspect of same context. It was seen that the demand of sharing the same environment with Syrian students is determinant in the preference of home. This demand accompanies to the effort to transform the home to a safe area. It was seen that Syrian students spend their free times with the friend groups. While it was determined that 77% of the participants lives with their family in Turkey, a great of them defined themselves as the middle-income group. The ratio (83%) of those who say that they get the scholarship is very high.

The main result which was obtained from the data which was given under the socio-technological title which states to reach to the digital area in the scale is that Syrian students use the internet densely. It was observed that the students maintain the social relationship among themselves through the social media, and thus it was determined that they try to fill the blanks of daily life in the virtual field. Syrian students' adaptation to the digitalization and transformation this process on behalf of themselves with their pragmatism concerns became one of their meaningful practices.

When Syrian students' daily life was considered, it was seen that they have problem in some cases in the point of adapting the environment. Especially, it was seen that the problems related to the language and communication are remarkable in this context. The participants who stated that the language used by the media is determinant in the formation of social environment stated that the people have very positive attitudes to themselves in the normal times. It reflected on the data that a positive language was used with the support mechanisms that the local people made to the students in the times that the negative news arising on the media were not common. One of the main attitudes of Syrian students related to Turkey is that they think that Turkish higher education system is more successful than their country's system. There is another important conclusion of the research that most of the participants stated that they will continue to live in Turkey even if they finish their education.

Consequently, it is possible to state that Syrian students adapted easily the current situation in Turkish higher education system. HEB's legal regulations, economical supports and local people's positive attitudes became the determining role in this adaptation. When it is considered in terms of Turkish students, it is possibly to attract the attentions onto the following points.

The usage ways of informatics and internet technology bring the young people together in the same awareness frame and they homologies to each other. Thus, behavior patterns in the living culture and the daily life can be close between Syrian students and Turkish students. This situation is a result of world which is taken in by the globalization with the technology and consumption patterns. Thus, it is a subject that the similarities between Syrian students and Turkish students are quite a few. The cultural differences and language issue that the allegiance to a different country brings it is the main substantial source of problems which are frequently seen in the integration process. The allegiance to a different country causes that the scissors is opened among the thinking forms sometimes and it is possible that the deficiencies in the language issue create a problem in the interaction processes. The further term will show whether Syrian students' position in the higher education system will maintain with the positive or negative interpretations.

Giriş

Göç, tarih boyunca toplulukların demografik yapısı başta olmak üzere siyasi, ekonomik ve kültürel yapılarını etkilemiştir. Bu etki göç veren ve alan yerlerde aynı derecede fakat farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. İnsanlar yaşadıkları yerlerdeki yetersiz fiziki, ekonomik ve sosyal şartlardan daha iyi şartların olduğu yerlere gönüllü olarak göç ederken; doğal afetler, savaşlar, iç çatışmalar gibi farklı sebeplerle de zorunlu ya da irade dışı baskıyla yaşadıkları yerleri terk etmeye zorlanmışlardır (Abadan-Unat 2017; Adıgüzel, 2020; Bartram, Poros & Monforte, 2019; Castles & Miller, 2008; Chambers, 2019; Sağır, 2011; Sağır, 2012). Bu bağlamda göçle ilgili eski ve yaygın olarak kullanılan kuramsal literatür, itme ve çekme faktörlerine vurgu yaparak göçü ve göç sürecini çevresel faktörlerle açıklamaktadır (Lee, 1966: 47). Savaş, kıtlık, siyasi baskı ya da nüfus baskıları gibi etmenleri itme faktörleri arasına sokan ve bu göçleri zorunlu göçler olarak nitelendiren kuramlar; gelişen iş pazarı, daha iyi hayat şartları ve düşük nüfus yoğunluğu gibi etmenleri de çekme faktörleri olarak ele almışlardır (Adıgüzel, 2020; Çağlayan, 2013; Yalçın, 2004).

Günümüzde küreselleşmenin etkisiyle sınırların silikleşmesi, bölgelerarası dengesizliklerin ve güvenlik kaygılarının ortaya çıkmasıyla birlikte göç/göçmenlik kavramları, Suriyeli mülteciler üzerinden yeniden gündeme gelmiştir (Sağır & Kurtkara, 2018; Sağır, 2019). Bu bağlamıyla göçler demografik, ekonomik, toplumsal yapıları dönüştürme niteliğiyle ve ulusal kimliği sıklıkla sorgulatan kültürel farklılığı gündeme getirmesiyle tartışılmaya başlanmıştır (Castles & Miller, 2008: 7). Kaya (2009: 23)'nın da ifade ettiği biçimiyle, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında gerek ülke içinde gerekse uluslararası alanda gündeme gelen göç olgusunun aktörleri olan göçmenler, mülteciler, sığınmacılar ve onların çocukları küreselleşme süreçlerinden hem etkilenmişler hem de bu süreçleri çok yakından etkilemişlerdir. Göç sonrasında yaşanması muhtemel kültürel karşılaşmalarda sosyal bütünleşme, entegrasyon, asimilasyon ve çokkültürlülük gibi kavramların da gündeme alınması göçlerle paralel ilerleyen sürece eklenmiş (Adıgüzel, 2020; Chambers, 2014; Kymlicka, 2015) ve göçmen politikalarındaki söylem gücünün itici motivasyonu olmuştur.

Bu çalışma, göçün iki yönlü bağlamından hareketle tasarlanmıştır. Bunlardan ilki göçlerin irade dışı gerçekleşen biçimlerine gönderme yapan zorunlu göç olgusudur. Bugün, Suriyeli sığınmacılar üzerinden yaşanan tartışmalar sıklıkla zorunlu göçleri akla getirmektedir. 2011 yılında Suriye'de yaşanan olaylar

sonrası gerçekleşen göç, yakın tarihin gördüğü en büyük zorunlu göç hareketi olarak kayıtlara geçmiştir. Suriye iç savaşı ortalama 14 milyon insanın evini terk etmesine neden olmuştur (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2019).

Çalışmanın diğer hareket noktasında ise üniversite ile göç arasında kurulan ilişkisellik bulunmaktadır. Eğitim sistemi, göçmenlerle yerli topluluk üyelerinin önemli bir kültürel karşılaşma alanı olarak dikkat çekmektedir. Bu ilişkisellik, üniversiteleri *yeni göçmenlik mekanları* olarak tanımlayan literatürden hareketle kullanılmıştır (Sağır & Dikici, 2011; Sağır & İnci, 2013). Kavramsallaştırma, 2006 yılından sonra Anadolu'da kurulan üniversitelerin *yeni göçmenlik mekanları* olarak tanımlanabilir olmasına gönderme yapmaktadır. Yeni bir göçmenlik mekânı olarak üniversite bulunduğu kentte, öğrencilerin göçleriyle kültürel bir karşılaşma mekânı olarak yükselmiştir. Üniversiteler, yabancı uyruklu öğrenci kabulleriyle de farklı tartışmaların ve sentezlerin ortaya çıktığı biçimlere evrilmiştir. Suriyeli sığınmacılarla eğitimin kesiştiği temel bağlam da burasıdır. Böylece Suriyeli sığınmacılar da içerisinde olduğu öğrenci kitlesi, mekânı yeniden üretmekte ve inşa etmektedir. Bu bağlamdan hareketle Suriyeli öğrencilerle bahsi geçen karşılaşmalar, Türk Yükseköğretimi için uluslararasılaşmayı destekleyici bir tema olarak yeni ve anlamlıdır.

Bu çalışma Suriyeli sığınmacıların ikinci kuşak gençleri için toplumsal karşılaşma alanı olarak yükseköğretime odaklanmıştır. İkinci kuşak, geldikleri ülkede doğan çocukları ifade ettiği gibi ailelerin diğer genç üyelerini de kapsamakla birlikte farklı kültürel yapılar ve kimlikler arasında sıkışıp kalmış gençlerin durumunu da açıklamaktadır (Aksoy, 2010: 14). Bu kuşak literatürde sıklıkla kayıp kuşak potansiyeline sahip olmaklığıyla kavramsallaştırılmaktadır. 2017 yılındaki verilere bakıldığında yaklaşık 550 bin Suriyeli çocuk eğitim imkanlarından yararlanamamaktadır. Eğitim hakkını kullanamayan bu çocukların kayıp kuşak olma riskini içerisinde taşıdığına dikkat çekilmektedir (Özer, 2015: 17). Suriyeli gençler için dil bilmeme, ekonomik zorluklar, bürokratik engeller, dışlanma, kültürel uyumsuzluk, müfredat farklılığı gibi birçok neden kayıp kuşak tanımlamasına içkindir (Paksoy & Koçarslan, 2016: 98). Burada, aile kontrolünden uzak ve yaşadıkları toplumun etkisi altında kalan, mekân sabitliğinden ziyade sıklıkla yer değiştiren bir kuşak söz konusudur. Bunun yanı sıra değişime açık olan bu kuşaklar, kültürel karşılaşmalarda olumsuz etkilenebildiği gibi sosyal uyumsuzluklarla da gündeme gelebilmektedir (Türkoğlan, 1984 aktaran Aksoy, 2010: 14). Bu bağlam göç sonrası karşılaşmalarda kültürel uyum ve bütünleşme problemlerinin hangi alanlarda yoğunlaşacağı konusunda da bir fikir vermekle birlikte eğitimin diğerlerine göre ön plana çıktığı görülmektedir.

Bu bağlamdan hareketle hazırlanmış olan çalışmada, Türk yükseköğretim sistemi içerisinde yer alan Suriyeli üniversite öğrencilerinin ve sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel profillerinin analizine odaklanılmıştır. Araştırma kendisini

Türkiye evreninde Suriye uyruklu öğrencilerin bulunduğu üniversiteler merkezinde kurmuştur. Çalışmada örneklem olarak *Gaziantep Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Karabük Üniversitesi, Mersin Üniversitesi ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi tercih edilmiştir*. Üniversitelerin tercih edilmesindeki temel neden, YÖK'ün açıklamış olduğu Suriyeli üniversite öğrencileri sayısal sıralamasında ilk 5 içerisinde yer almaları olmuştur.¹ 7 ana tema sorudan oluşan yarı yapılandırılmış mülakat formu ise Karabük Üniversitesi örneğinde 8 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ilk olarak Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması tartışılmıştır. Arkasından yükseköğretimin uluslararasılaşması çerçevesi olarak Suriyeli öğrencilere odaklanılmış ve nicel/nitel modellerle elde edilmiş veriler, "sosyo-ekonomik demografi" (Kültürel Uyum Ölçeği)² ölçeğinde sosyolojik olarak analiz edilmiştir.

Suriyeli Öğrencilerin Türk Yükseköğretime Katılımları

2011 yılındaki Suriye krizi, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana gerçekleşen en büyük mülteci sorununu ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan sorun sadece Türkiye ve Arap ülkelerini değil, Avrupa'yı da doğrudan ya da dolaylı yoldan etkilediği görülmektedir. Suriyeli sığınmacılar, kriz sonrası gittikleri ülkelerde farklı hukuki çerçevelerde tanımlanmış olmakla birlikte mekân ve zaman kavramlarında da yeni bir kırılmanın yaşanmasına neden olmuştur. Kırılma, küreselleşmenin yeniden gündeme gelmesine neden olmuş ve toplumsal tutumların yeniden inşasında kullanılmıştır (Sağır, 2019). Suriyeli sığınmacılarla birlikte mültecilik toplumsal karşılaşmaların sancılı/çatışmalı ve riskli bir dışavurumu olarak birçok toplumsal problemlerin ortaya çıkmasına kaynaklık etmiştir. Öyle ki bugün, zengin Ortadoğu ülkelerinin Suriyelilere kapılarını açmaması, Batı'nın Suriyelileri tehlikeli olarak kabul edip sınırlarına yüksek duvarlar örmesi, Batı ülkelerinin Suriyelilerin Türkiye'de kalmaları için maddi destek ve AB (Avrupa Birliği)'yle tam üyelik müzakerelerinin hızlandırılmasının teklif etmesi, Avrupa'ya geçmek isteyen sayısız mültecinin ise denizlerde boğularak ölmeleri, Türkiye'de yaşayan Suriyeliler üzerinden yürütülen vatandaşlık tartışmaları ve Türkiye'nin yakın zamanda Avrupa'ya gitmeleri için sınır kapılarını Suriyeli sığınmacılara açması sıradan gündemler haline gelmiştir.

Türkiye 2014 yılı itibarıyla mülteci ağırlayan ülkeler listesinde dördüncü sırada yer alırken (Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği Bürosu, 2014: 5), UN-HCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) 2018 verilerine göre ise Türkiye dünyada en fazla mülteci ağırlayan ülke sıralamasında ilk sıraya

1 Çalışmada kullanılan örneklem, YÖK'ün 09.03.2017 tarihinde Hatay'da düzenlemiş olduğu "Türk Yükseköğretim Sisteminde Suriyeli Öğrenciler Uluslararası Konferansı" metninden alınmıştır. Bkz. <http://www.hatay.gov.tr/turk-yuksekogretim-sisteminde-suriyeli-ogrenciler-uluslararasi-konferansi-yapildi>

2 Ölçek araştırmacılar tarafından 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında gerçekleştirilen projede geliştirilmiştir.

yükselmiştir. Kuşkusuz Türkiye'nin listenin en başında yer alması coğrafi, sosyal ve tarihsel konumundan kaynaklanmaktadır. 2011 yılı Nisan ayından itibaren Türkiye'ye gelmeye başlayan Suriyeli sığınmacılar önce *misafir*, Nisan 2012'de Başbakanlık tarafından yayımlanan genelgeyle de *geçici koruma statüsünde* tanımlanmıştır. Yakın döneme kadar Suriyeli sığınmacılara Türkiye'de "*süresiz kalıcı*" gözle bakılmadığından yasal düzenlemeler, sığınmacıların gündelik hayat tecrübeleriyle şekillenmiştir. Bu bağlamda süreç içerisinde ortaya çıkan ihtiyaçlara göre sürekli yenilenen yasa, yönetmelik ve kanunlar çıkartılmış, çeşitli kurumlara aktif görev yüklenmiştir. Bu düzenlemeler aynı zamanda Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyumunun da önemli aşamaları olarak şekillenmiştir.

Eğitim, Uyum ve Toplumsal Tartışmalar

Eğitim, Suriyelilerin Türkiye'de yaşadıkları önemli problem alanlarından birisidir. Sığınmacılar için eğitim iki temel fonksiyona sahiptir. Bunlardan ilki sığınmacı çocuk ve gençlerin *kayıp kuşak* kategorisinden çıkabilmeleri için bir fırsat olması, diğeri ise toplumla bütünleşme süreçlerinde araçsallaştırılmış doğasıdır. Mart 2020 itibarıyla geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacı sayısı 3 milyon 587 bin 779 kişi olmuştur. Bu kişilerin 1 milyon 657 bin 936'sını 0-18 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır. 19-24 yaş aralığında yer alan kişi sayısı ise 495 bin 434'tür (AFAD, 2020). 19-24 yaş aralığında yer alan rakamlar aynı zamanda potansiyel üniversite öğrenci sayısını göstermektedir. Toplam sayının içerisinde %60'a denk gelen bu oran sığınmacıların demografik yapısının çocuk ve gençlerden oluşan dinamik bir niteliği olduğunu göstermektedir. YÖK'ün 2016-2017 yılına ait istatistiklerde 15 binden fazla Suriyeli öğrencinin de Türkiye'deki üniversitelere kayıtlı olduğu görülmektedir. 2019 Ocak ayı başında ise bu sayı 20 bin 701'e yükselmiştir. Bu öğrencilerin 7721'i kadın, 12980'i ise erkeklerden oluşmaktadır. YÖK'ün 2017-2018 verilerine göre en çok Suriyeli öğrenci İstanbul'da okurken, en az Suriyeli öğrencinin de Şırnak ve Tunceli'deki üniversitelerde yer aldığı kayıtlara yansımıştır. Sığınmacıların çocuk ve genç nüfus oranı düşünüldüğünde üniversite öğrenci sayısının her yıl düzenli olarak artacağını da öngörmek mümkündür. Bu nedenle Suriyeli öğrencilerin üniversitelerde görünürlükleri arttıkça kültürel ve entegrasyon bağlamında farklı akademik tartışmalara gündem olmaya devam etmesi de muhtemeldir.

Eğitim hizmetleri bağlamında *Geçici Koruma Yönetmeliği*, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 26.04.2013 tarihindeki *Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler* ve 26.09.2013 tarihli *Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri* başlıklı genelgeleri, Suriyelilerin eğitimiyle ilgili farklı zamanlarda yapılan düzenlemelerdir. Son yayınlanan genelge uygulamada var olan faaliyetleri bir standarda bağlaması, ortak hareket etmeyi gerektirmesi, kamp içiyle birlikte kamp dışını da kapsamı ve üniversite öğretimine değinmesi bakımından

önem arz etmektedir. Bu yönetmeliğin en dikkat çekici yönünün “*kayıp kuşak* olmasın diye geçici olarak yerleşen Suriyelilerin eğitimlerine kaldıkları yerden devam ettirilmelerinin sağlanmasının amaçlanması” olmuştur.

YÖK’ün Suriyeli öğrencilerin yükseköğretim talepleriyle ilgili ilk düzenlemeleri 2012 yılında başlamıştır. Bu bağlamda taleplerin karşılanması amacıyla YÖK, Suriye sınırında bulunan şehirlerdeki Suriyeli gençleri özel öğrenci olarak eğitim alabilecekleri bir yazı göndermiştir. Ayrıca Türkiye’de eğitim görmeye başlamış/başlayacak olan Suriyeli gençler için öğretim dili Türkçe veya yabancı dille esnek program açabilmeleri için bir dizi mevzuat değişikliği yapılmıştır. 2013 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla da Suriyeli gençlerden birinci öğretim ve açıköğretim programlarında eğitim sürelerince ve yeni kayıt yaptıranların öğrenim ücreti ödemeyecekleri açıklanmıştır (Seydi, 2014: 288).

YÖK’ün 2017 yılında yayınladığı Suriyelilerin öğrencilerin yükseköğretimdeki konumlarıyla ilgili raporda ise gençlerin üniversite eğitimleri kapsamında bazı üniversitelere misyon yüklendiği görülmektedir. Bu çerçevede Çukurova, Gaziantep, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Kilis 7 Aralık, Harran, Mersin, Mustafa Kemal, Osmaniye Korkut Ata Üniversitelerinde yurt dışından öğrenci kabulü çerçevesinde öğretim dili Türkçe ve/veya yabancı dilde daha esnek bir şekilde program açabilmeleri için bir dizi mevzuat değişikliği yapıldığı göze çarpmaktadır. Suriyeli öğrencilerin yükseköğretime devamında öğrenim ücretleri konusu da devlet üniversitelerine yönelik yapılan düzenleme ile bir dizi önlem alınmıştır. Bu konuda da Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı Türkiye Bursları Programı çerçevesinde Suriyeli gençlerin yükseköğretim sistemine dahil olmalarında ön plana çıkmıştır. “*Türkiye Bursları*” kapsamında Türkiye’de eğitim gören Suriye uyruklu öğrenci sayıları 2016-2017 öğretim yılında 3473 öğrenciye ulaşmıştır.

Suriyeli öğrencilerin ön plana çıktığı bu süreçte dikkat çekilmesi gereken farklı bir nokta bulunmaktadır. Suriyeli öğrenciler ayrıcalıklı bir statüde olmakla birlikte Ortadoğu ve Arap ülkelerinden gelen yabancı öğrenciler, 2006 sonrası kurulan üniversitelerin gelişmesinde ve büyümesinde önemli bir araca dönüştürülmüştür. Bu süreç, yükseköğretim sistemi içerisinde Erasmus-Mevlana gibi değişim programlarına alternatif yeni bir uluslararasılaşma söylemiyle inşa edilmektedir. Özer’in (2017: 182) çalışmasında Türkiye’nin uluslararası eğitimde ön plana çıkışı, Batı’dakine benzer şekilde Türkiye’de yabancı düşmanlığının olmamasıyla ilişkilendirilmektedir. Özer aynı çalışmasında, Türkiye’deki eğitim görmekte olan uluslararası öğrenciler ile eğitim veren öğretim elemanlarının ülke dağılımının diğer ülkelere göre çeşitlilik göstermesinin ve bu çeşitliliğin düzenli şekilde artmasının bu potansiyele işaret ettiğini söylemektedir.

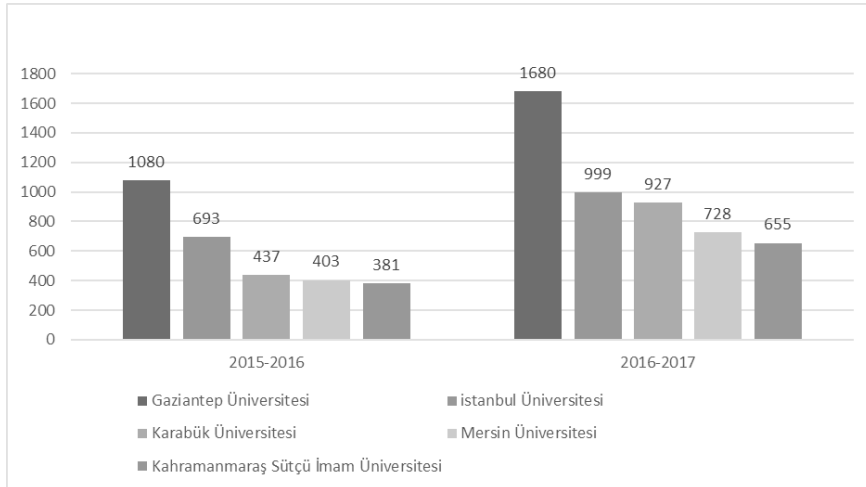
Kuşkusuz bu durum adı geçen üniversiteleri buldukları kentlerde kültürel bir karşılaşma alanı olarak sürekli güncellenmektedir. Demografik yoğunluğu

düşük ve sosyo-ekonomik yapısı gelişmemiş Anadolu kentlerinde kent sakinlerinin dünyayla bağ kurdurtan süreç, 2006 öncesi kurulmuş üniversiteler için de örnek temsiliyete dönüşmüştür. Yabancı uyruklu öğrencilerle başlayan uluslararasılaşma, yabancı algısının yeniden tanımlanmasına kaynaklık ederken, yerleşik topluluk üyelerinin de Dünya ile ilgili algılarını değiştirmiştir. Yükseköğretimde bu durum, kültürleşme bağlamında hem üniversite içi hem de üniversite dışı alanlarda kendine ait toplumsal alanlar inşa etmektedir. Böylece literatürde daha önce “yeni göçmenlik mekânı” olarak tanımlanmış üniversitelerin uluslararası alanda da konumlandırılmasını mümkün kılmıştır.

Yöntem

Çalışmada öncelikli olarak Türkiye’deki üniversitelerde öğrenim gören Suriye uyruklu öğrencilerin sosyo-ekonomik/kültürel profillerinin sosyolojik analizin yapmak amaçlanmıştır. Araştırma sürecinde saha da yaşanan sorunların başında iletişim problemi yer almıştır. Anketler uygulanırken soruların karşı tarafa aktarılmasında ortaya çıkan sorunları, çalışmanın potansiyel bir risk taşımaya kaynaklık etmiştir. Saha sürecinde karşılaşılan bir diğer problem ise anket yapılmak için seçilen kentlerdeki üniversitelerde uygulama izinlerinin alınmasında yaşanan aksaklıklardır. Suriyeli öğrencilerin ankete katılımları konusunda güven ikliminin oluşturulmasında aracı kişiler kullanılmıştır. Böylece çalışmanın geniş bir kitleye ulaşılması sağlanmıştır. Bu kişiler genellikle Suriyeli öğrencilerin Türk arkadaş grupları olmuştur. Nitekim katılımcıların uygulamanın en başından itibaren ankete dahil olma konusundaki çekinmeleri çalışmayı kısıtlayıcı bir başka engel olmuştur.

Grafik 1. Suriyeli Öğrenci Sayılarına Göre İlk Beş Üniversite

Çalışmada Suriyeli öğrencilerin profillerini ölçmek kaygısıyla *demografik özellikler, ekonomik tüketim ve uyum/bütünleşme* olmak üzere üç parçadan oluşan anket ölçeği geliştirilmiş ve uygulanmıştır.³ Araştırmanın bu bakımdan evreni Tablo 1 'de görüldüğü üzere 4.989 Suriyeli öğrenci olmuştur. Kartopu örneklem tekniğiyle, evrene dahil edilen üniversitelerde 825 kişiye ulaşılarak anketler gerçekleştirilmiştir. Verilerin desteklenmesi ve detaylandırılması kaygısıyla Suriyeli öğrencilerin uyum/bütünleşme problemleri hakkında Karabük örnekleminde 8 Suriyeli öğrenciyle mülakat gerçekleştirilmiştir. Mülakat örneklemini seçilirken Suriyeli öğrencilerin Türkçe konuşma ve anlama becerileri dikkate alınmıştır.

Araştırmanın nicel tasarımının temellendirildiği ana hipotez; *“Türkiye’de eğitim gören Suriye uyruklu öğrencilerin uyum ve bütünleşme davranışları olumludur”* şeklinde kurulmuştur. Araştırmada kullanılan yardımcı hipotezler ise şu şekilde sıralanmıştır:

- *Suriyeli öğrenciler, Türkiye’de okumuş olmaya olumlu anlam yüklemektedirler.*
- *Suriyeli öğrenciler, Türkiye’de gündelik hayata alışmakta kısmen zorluk yaşamaktadırlar.*
- *Dil becerisi, Suriyeli öğrencilerin kültürel bütünleşmelerine olumlu etki etmektedir.*
- *Suriyeli öğrenciler, kendilerini yabancı olarak görmemektedir.*
- *Suriyeli öğrenciler, Suriyeli arkadaş gruplarında daha anlamlı ilişkiler kurmaktadır.*
- *Suriyeli öğrenciler, Türkiye’de kalıcı olmayı istemekte geri dönmeyi ise tercih etmektedirler.*

Araştırmada kullanılan anket ölçeği için Karabük Üniversitesi’nde pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışması, anket sorularının yeniden gözden geçirilmesi için yapılan bir ön çalışma olarak uygulanmıştır. Pilot uygulamada soruların belirsiz bıraktığı yerler ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca Suriyeli öğrencilerin detaylandırmak istediği ya da anlamakta zorlandıkları kategorilerinden hareketle mülakat tekniğinin alt yapısı hazırlanmıştır. Mülakatlarda *“çevreye uyum sağlayıp sağlayamadıkları”, “sosyalleşme biçimleri”, “gündelik hayatta diğer öğrencilerle etkileşimleri”, “kendilerini tanımlama biçimleri”, “üniversite eğitimi memnuniyet düzeyleri”* ve *“Türkiye ile ilgili*

3 2017 yılında tamamlanmış olan bu çalışmanın kullanmış olduğu ölçek, daha sonra şu iki çalışmada kullanılmıştır. Bkz. ÖZCAN, Zeynep (2019). “Göçün Travmatik Etkilerini Azaltmada Sosyal Desteğin Rolü Üzerine Deneysel Bir Araştırma”, *Bilimname*, 2019(37), ss.1001-1028; ÖZCAN, Zeynep (2019). “Mülteci Öğrencilerin Kültürel Uyumları ile Dini Başa Çıkma Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 23 (1), ss.127-147.

tutumları” çerçevesinde sorular sorulmuştur.⁴ Karabük’ün özellikle tercih edilmesi YÖK’ün Suriyeli öğrencilerin yükseköğretimdeki konumlarıyla ilişkili yayınladığı raporda dikkat çekmesidir. Ayrıca Türkiye’deki üniversiteler arasında yabancı uyruklu öğrenci sayısı ile ön plana çıkan Karabük Üniversitesi’nin bu bağlamda yükseköğretim sistemi içerisinde de önemli bir yerde durduğunu söylemek mümkündür.

Bu çalışma yayına dönüşmeden önce 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı 2017/1 dönemi kapsamında “*Türkiye’deki Üniversitelerde Öğrenim Gören Suriye Uyruklu Öğrencilerin Sosyo-kültürel ve Sosyo-ekonomik Durumlarının Sosyolojik Analizi*” başlığı altında yürütülmüştür. Çalışmanın ilk biçimi Türkiye örnekleminde 5 farklı üniversitede toplam 165 kişiye uygulanan anketin verilerinin analizinden oluşmuş ve zaman kısıntısından dolayı hızlıca TÜBİTAK’a raporlanmıştır. Daha sonrasında aynı çalışma ölçeğin güncellenmesiyle birlikte zamana yayılmış, katılımcı sayısının yükseltilmesiyle daha geniş bir örneklem kitlesine ulaştırılmıştır.

Bulguların Çözümlemesi

Araştırmada uygulanan anket ölçeği “*demografik bilgiler*”, “*ailenin demografik bilgileri*”, “*öğrencilerin sosyo-ekonomik profilleri*” ve “*uyum, bütünleşme ve gündelik hayat*” şeklinde 4 alt kategoriye ayrılmıştır. Mülakatlarda elde edilen veriler ise “*uyum, bütünleşme ve gündelik hayat*” başlıkları altında çözümlenmiştir.

Demografik Bilgiler

Öğrencilerin Demografik Bilgileri

Tablo 1. Demografik bilgilerin dağılımı

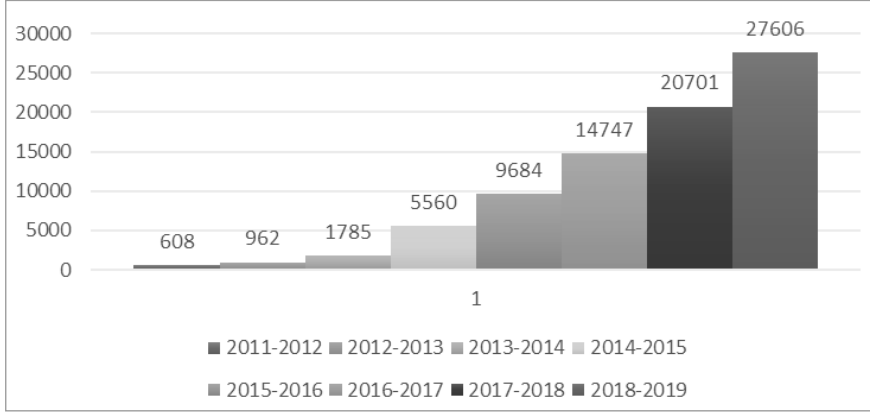
Seçenekler		F	%	Seçenekler		F	%
Cinsiyet	Erkek	495	60	Sınıfınız	Hazırlık	475	57,6
	Kadın	330	40		1. Sınıf	270	32,7
Yaş	18 ve altı	110	13,3	2. Sınıf	55	6,7	
	19-21	555	67,3	3. Sınıf	15	1,8	
	22-24	140	17	4. Sınıf	10	1,2	
	25-27	10	1,2				
	28 ve Üzeri	20	2,4				

Katılımcıların demografik bilgilerine bakıldığında %60’ı erkek iken, %40’ı kadındır. Suriyeli öğrencilerin yaş dağılımına bakıldığında 18 ve altı yanıtı verenlerin oranı %13,3 iken 22-24 yaş aralığında olanların oranı %17’dir. En yüksek oranı %67,3 ile 19-21 yaş aralığında çıkmıştır. Katılımcıların sınıf da-

4 Katılımcıların demografik bilgileri ekte verilmiştir.

ğılımında en yüksek oran %57,6 ile hazırlık sınıfıdır. Suriyeli öğrenciler, normal eğitim-öğretim hayatına başlamadan önce Türk Dili Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER)'nin açtığı Türkçe kurslarında hazırlık eğitimi almaktadır. Üniversitelerin farklı uygulamaları olmakla birlikte Suriyeli öğrenciler için dil eğitiminin önemli bir aşama olduğu görülmektedir.

Grafik 2. Türk Yüksek Öğretim Sistemi İçinde Suriyeli Öğrenciler (2011-2019)

Kaynak: Erdoğan, 2019

Erdoğan'ın "Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler" başlığı yaptığı çalışmada Türkiye'deki üniversite öğrencileriyle ilgili şu bilgiler göze çarpmaktadır. Öğrencilerin bir bölümü Suriye'deki eğitimlerini yarıda bırakarak Türkiye'ye geldiklerinde, diğer bir kısmı ise Türkiye'de ilköğretim ve liseyi tamamladıktan sonra üniversite eğitimini dahil olmuşlar (olmakta)dır. 2016-2017 eğitim yılında 14.747, 2017-2018 yılları arasında bu sayı 20.701'e yükselmiştir. 2018-2019 akademik yılda ise sayı 27.606'ya ulaşmıştır. Türkiye'deki uluslararası öğrenciler arasında en yüksek sayıya sahip olan Suriyeli öğrenciler arasında 410 doktora, 1650 yüksek lisans öğrencisi bulunmaktadır (Erdoğan, 2019: 11).

Tablo 2. Fakülte dağılımı

Seçenekler	Sayı	Yüzde		Sayı	Yüzde
Edebiyat Fakültesi	5	0,6	Mühendislik Fakültesi	215	26,1
Eğitim Fakültesi	65	7,9	Orman Fakültesi	30	3,6
Fen-Edebiyat Fakültesi	160	19,4	Meslek Yüksek Okulu	40	4,8
İİBF	105	12,7	Teknoloji Fakültesi	34	4,2
İlahiyat Fakültesi	160	19,4	Ziraat Fakültesi	10	1,2
Toplam				825	100,0

Katılımcıların fakülte dağılımına bakıldığında Suriyeli öğrencilerin %26,1'i Mühendislik Fakültesi öğrencisi iken, %19,4'ü İlahiyat Fakültesi, %19,4'ü Fen-Edebiyat Fakültesi ve %12,7'si ise İBF öğrencisidir. Edebiyat Fakültesi (Tarih, Coğrafya, Sosyoloji) bölümlerinde okuyan öğrenci oranı ise katılımcılar içerisinde %0,6 ile en düşük orana sahiptir.

Tablo 3. Kalınan yerin niteliği durumu

Seçenekler	F	%
Devlet yurdu	15	1,8
Özel yurt	80	9,7
Ev	690	83,6
Akraba Yanı	40	4,8
Toplam	825	100,0

Suriyeli öğrencilerin öğrenim süreleri boyunca kaldıkları yerin niteliği sorgulandığında katılımcıların %83,6'sı evde ikamet ettiklerini söylerken, %9,7'si özel yurttan ve %4,8'i ise akraba yanında kaldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4. Sosyo-teknolojik görünümünün dağılımı

İnternet Kullanma			Kaç Telefon Kullandığı		
Seçenekler	F	%	Seçenekler	F	%
Evet	810	98,2	1	745	90,3
Hayır	15	1,8	2	65	7,9
İnternetin Nerede Kullanıldığı			3	15	1,8
Seçenekler	F	%	Bilgisayar Sahipliği		
Üniversite	170	20,6	Seçenekler	F	%
Yurt	60	7,3	Evet	305	37,0
Evde/Ailemin Yanında	595	72,1	Hayır	520	63,0

Dijital teknolojilerin gündelik hayatı dönüştürdüğü günümüzde bireylerin alışkanlıklarının da dijitalleşme üzerinden tartışıldığı görülmektedir (Sağır & Eraslan, 2019). Anket ölçeğinde kullanılan 4 temel sorunu bu bağlamla ilişkilendirilmiştir. İnternete ulaşabilme ve internete nereden bağlandıkları, kaç telefon kullandıkları ve bilgisayar sahipliği dijitalleşmenin araçları olarak ölçekte yer almıştır. Bu araçların sosyo-teknolojik olarak adlandırılmasındaki kaygı ise bireylerle dijitalleşme arasında doğrudan bağlantıyı sağlamalarına gönderme yapmaktır. Suriyeli üniversite öğrencilerin gündelik hayatla ve dünyayla bağlantılarını sağlamaları bakımında bahsi geçen araçların varlığı da önemsenmiştir.

Katılımcılara dünya ile iletişimlerini ve teknoloji kullanımlarını ölçmeye dönük üç temel soru yöneltilmiştir. Katılımcıların kaç telefon kullandıklarının öğrenilmek istendiği soruda en yüksek oran %90,3 ile bir telefon yanıtı çıkmıştır. İki telefon sahibi olduğunu ifade edenlerin oranı ise %7,9'dur. İnternet kullanıp kullanmadıklarının sorgulandığı soruda Suriyeli öğrencilerin %98,2'si soruya evet yanıtını vermişlerdir. İnterneti nerede kullandıkları sorusunda ise sırasıyla %72,1 ile evde/ailemin yanında, %20,6 ile üniversitede ve %7,3 ile yurttan yanıtlarının verildiği görülmüştür. Bilgisayar sahipliği durumuna bakıldığında ise katılımcıların %63'ünün hayır yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 5. Serbest zamanları değerlendirme biçimleri

Seçenekler	F	%
Alışveriş yapmak	55	6,7
Kafelerde	25	3,0
Eğlence merkezi	25	3,0
Kütüphane	35	4,2
Arkadaşlarla gezerek	340	41,2
Evde/yurttan kitap okuyarak	280	33,9
İnternette sörf yapmak	65	7,9
Toplam	825	100,0

Suriyeli öğrencilerin serbest zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarına bakıldığında katılımcıların %41,2'si arkadaşlarla gezerek yanıtını verdikleri görülmektedir. Evde/yurttan kitap okuyarak zaman geçirdiğini ifade eden Suriyeli öğrencilerin oranı %33,9'dur. En düşük oranların ise %3 ile kafelerde vakit geçirmek ve eğlence merkezlerine gitmek yanıtını verdikleri görülmüştür. Bu oranlar Suriyeli öğrencilerin gündelik hayatlarına katılımlarının sınırlı olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına göre Suriyeli öğrenciler arkadaşlarıyla vakit geçirmektedir.

Ailenin Demografik Bilgileri

Suriyeli öğrencilerin genel profillerinin değerlendirildiği bu çalışmada aile başlığının da önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Aile, bireylerin sosyalleşmesinde, kültürün öğrenilmesinde ve kuşaklararası bağlantıların kurulmasında toplumsal rol üstlenen temel kurumlardan birisidir. Bu bağlamda Suriyeli öğrencilerin Türkiye'de eğitim aldığı süreçlerde aile sermayesinin önemli bir bağlam olduğu görülmektedir. Ailenin gelir durumu, ebeveynlerin eğitim seviyesi, ailenin ikamet ettikleri yer gibi birçok başlık Suriyeli öğrencilerin profillerinin değerlendirilmesinde kullanılmıştır.

Tablo 6. Aile ikamet yeri ve kardeş sayısı bilgisi

Ailenin ikamet yeri	F	%	Kardeş Sayısı	F	%
Türkiye	635	77,0	Yok	20	2,4
Suriye	105	12,7	1-2	130	15,7
Avrupa	20	2,4	3-4	300	36,4
Başka bir Arap ülkesi	65	7,9	5-6	200	24,2
Toplam	825	100,0	7 ve üzeri	175	21,2
			Toplam	825	100,0

Katılımcıların kardeş sayılarına bakıldığında en yüksek oranın %36,4 ile “3-4” kardeşi olduğunu ifade edenler olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla %24,2 ile 5-6, %21,2 ile “7 ve üzeri” ve %15,7 ile “1-2” yanıtını verenler takip etmektedir. Görüldüğü üzere Türkiye’de okuyan Suriyeli öğrencilerin kardeş sayılarının 3 ve yukarısında yoğunlaşmaktadır. Katılımcıların aile ikamet durumlarına bakıldığında en yüksek oranı %77 ile Türkiye’de ikamet edenlerin oluşturduğu görülmektedir. Tablo 6’ya bakıldığında Suriyeli öğrencilerin çoğunluğun aileleri Türkiye ikamet etmektedir. Türkiye’deki Suriyeli sığınmacı sayıları dikkate alındığında sığınmacıların genel durumuyla uyumludur.

Ocak 2019 verilerin göre biyometrik verilerle kayıt altına alınan Suriyeli sayısı 3 milyon 632 bin 622 kişidir. 19-24 yaş aralığındaki Suriyeli sayısı ise 549.522’dir. Bunların 320.235’i erkek, 229.287’si kadındır (AFAD, 2019). Bu bağlamda Türkiye’de üniversite öğrencisi potansiyelinin oldukça yüksek olduğunu ifade etmek mümkündür. Benzer şekilde Harunoğulları, Süzölmüş ve Polat’ın (2019: 825) yaptıkları çalışmada ailesiyle birlikte yaşayan Suriyeli öğrencilerin oranının dikkat çekici olduğu görülmüştür. Çalışmaya göre katılımcıların yarıdan fazlası Türkiye’ye kırsal yerleşmelerden gelmiş ve Türkiye’de 5- 6 yıldır kalabalık aileler halinde yaşamaktadırlar. Evdeki çocuk sayısının fazla olması eğitim gören çocuk sayısını da arttırmaktadır. Bu sebeple ailelerin eğitim masrafları yükselmektedir. Harunoğulları ve diğerlerinin çalışmasında görüşmeye katılımcıların neredeyse tamamına yakını ailesiyle birlikte yaşamakta ve aile desteği almaktadır.

Tablo 7. Suriyeli öğrencilerin tüm aylık gelirleri dağılımı (Aile odaklı)

Seçenekler	F	%
501 TL-1000 TL	135	16,4
1001TL-1500 TL	200	24,2
1501 TL- 2000 TL	150	18,2
2001TL-2500TL	235	28,5
2501-3000TL	20	2,4
3001-3500TL	80	9,7
3501 TL ve üzeri	5	0,6
Toplam	825	100,0

Katılımcıların aile odaklı tüm aylık gelirlerine bakıldığında en yüksek oranın %28,5 ile 2001-2500 TL ve %24,2 ile 1001-1500 TL aralığında olduğu görülmektedir. Bu oranları %18,2 ile 1501-2000 TL aralığı takip etmektedir.

Tablo 8. Ebeveynlerin eğitim durumu

Seçenekler		F	%	Seçenekler		F	%
Baba	Okur-yazar değil	15	1,8	Anne	Okur-yazar değil	25	3,0
	Okur-yazar	30	3,6		Okur-yazar	65	7,9
	İlkokul	15	1,8		İlkokul	125	15,2
	Ortaokul	145	17,6		Ortaokul	310	37,6
	Lise	230	27,9		Lise	155	18,8
	Üniversite	390	47,3		Üniversite	145	17,6
Toplam		825	100,0	Toplam		825	100,0

Ebeveynlerin eğitim durumuna bakıldığında Babası üniversite mezunu olduğunu söyleyenlerin oranı %47,3 ile en yüksek orandır. Bu oran, Suriyeli öğrencilerin niçin üniversite okumayı tercih ettiklerini gösterir önemli detaylardan birisidir. Benzer şekilde annesinin eğitim durumunu üniversite olarak ifade edenlerin oranı ise %17,6'dır. Böylece aile de üniversite okumanın önemli bir eğilim olduğu söylenebilir. Annenin eğitim durumunda en yüksek oran %37,6 ile ortaokul ve %18,6 ile lise seçeneğidir. Babanın eğitim durumunda lise seçeneğini işaretleyenler %27,9 iken ortaokul seçeneğini işaretleyenlerin oranı %17,6'dır. Oranlara bir bütün olarak bakıldığında annenin eğitim seviyesinin babaya göre daha düşüktür.

Tablo 9. Ebeveynlerin meslek durumu

Baba Meslek Durumu	F	%	Seçenekler	F	%
Esnaf	30	3,6	Marangoz	20	2,4
Bakkal	25	3,0	Memur	45	5,4
Diş Doktoru	10	1,2	Mobilyacı	10	1,2
Doktor	10	1,2	Muhasebeci	40	4,8
Eczacı	40	4,8	Mühendis	135	16,4
Elektrikçi/Tekniker	20	2,4	Öğretmen	85	10,3
Emekli	25	3,0	Sağ değil	3	0,4
İşçi	70	8,5	Tüccar	50	6,0
İşsiz	175	21,2	Toplam	825	100,0
Annenin Meslek Durumu					
Seçenekler	F	%	Doktor	7	0,8
Ev hanımı	692	83,9	Diğer	35	4,2
Öğretmen	86	10,4	Hemşire	3	0,4
Toplam	825	100,0	Mühendis	2	0,3

Katılımcıların baba meslek durumlarına bakıldığında en yüksek oranın %21,2 ile “işsiz” yanıtını verdikleri görülmüştür. Geri kalan oranlara bakıldığında katılımcıların %16,4’ü baba meslek durumu mühendis olarak işaretlemişlerdir. Katılımcıların %10,3’ü öğretmen iken, %8,4’ü ise babasının işçi olduğunu ifade etmiştir. Annenin meslek durumuna bakıldığında katılımcıların %83,9’u anne mesleğini ev hanımı olarak işaretlemiştir. Katılımcıların %10,4’ü ise annelerinin meslek durumuna öğretmen yanıtını vermiştir. Diğer seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise %4,2 olarak sonuçlara yansımıştır.

Sosyo-Ekonomik Bulgular

Ekonomik Olarak Kendini Tanımlama

Tablo 10. Kendini ekonomik olarak tanımlama biçimleri

Seçenekler	F	%	Seçenekler	F	%
Alt Gelir Grubu	295	35,8	Burs Alıyorum	685	83,0
Orta Gelir Grubu	450	54,5	Kredi Alıyorum	45	5,5
Üst Gelir Grubu	80	9,6	Hiçbirisi	95	11,5
Toplam	825	100,0		825	100,0

Suriyeli öğrencilere “*burs ya da destek alıp almadıkları*” sorulmuştur. Katılımcıların %83’ü burs aldığını ifade ederken, %5,5’i ise kredi aldıklarını ifade etmişlerdir. %11,5’i ise hiçbirisi yanıtını verdiği görülmüştür. Suriyeli öğrencilerin ekonomik olarak kendilerini nerede gördükleri sorulduğunda katılımcıların %54,5’i orta gelir grubunda gördüklerini ifade etmişlerdir. Suriyeli öğrencilerin %35,8’i ise kendilerini alt gelir grubunda gördüklerini ifade etmişlerdir.

Gündelik Hayatı Sürdürmenin Maliyeti

Tablo 11. Kitap ve ulaşım masrafları dağılımı

Kitap/Kırtasiye Masrafı			Ulaşım Masrafı		
Seçenekler	F	%	Seçenekler	F	%
0-10 TL	90	10,9	Harcamıyorum	30	3,6
10-15 TL	105	12,7	0-10 TL	25	3,0
15-20 TL	130	15,8	11-20 TL	30	3,6
20-30 TL	260	31,5	21-30 TL	85	10,3
30-40 TL	90	10,9	31-40 TL	130	15,8
40-50 TL	95	11,5	41-50 TL	75	9,1
50 TL üzeri	55	6,7	51 TL üzeri	450	54,5
Toplam	825	100,0	Toplam	825	100,0

Katılımcıların sosyo-ekonomik durumlarını ölçmeye dönük Suriyeli öğrencilere yöneltilen diğer sorular gündelik hayatlarını sürdürmek için yaptıkları masrafları kapsamıştır. Tablo 11' bakıldığında katılımcıların kırtasiye masraflarında 20-30 TL aralığının %31,5 ile en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Ulaşım masraflarına bakıldığında ise en yüksek harcama kaleminin %54,5 ile 51 TL ve üzeri yanıtı verenler olduğu görülmektedir. Ulaşım masraflarının düşük olması, Suriyeli öğrencilerin üniversiteye yakın yerlerde barınmayı tercih etmeleri olmuştur. Özellikle üniversite etrafında oluşan mahalleler bu bakımdan Suriyeli öğrencilerin en yoğun ikamet ettikleri alanlar olmuştur. Devlet yurtlarının büyük bir kısmının da üniversiteye yürüme mesafesinde olması masrafların düşük olmasına kaynaklık etmiştir. Suriyeli sığınmacıların ulaşım aracı olarak da sıklıkla yürümeyi ve belediye otobüslerini tercih ettikleri görülmüştür.

Tablo 12. İletişim ve barınma masrafları dağılımı

İletişim Masrafı			Barınma Masrafı		
Seçenekler	F	%	Seçenekler	F	%
10-20 TL	90	11,0	Harcamıyorum	137	16,6
20-30 TL	275	33,3	0-149 TL	188	22,8
30-40 TL	295	35,8	150-299 TL	310	37,6
40-50 TL	105	12,7	300-449 TL	125	15,2
50 TL üzeri	60	7,2	600 ve üzeri	65	7,9
Toplam	825	100,0	Toplam	825	100,0

Katılımcılara yöneltilen diğer harcama kalemlerinden ikisi iletişim ve barınma masraflarıdır. Suriyeli öğrencilerin iletişim için harcadıkları en yüksek masraf oranı %35,8 ile 30-40 TL aralığıdır. Bunu %33,3 ile 20-30 TL aralığı takip etmektedir. Barınma masraflarına bakıldığında katılımcıların %37,6'sı barınma için 150-299 TL arası bir para harcadığını ifade etmiştir. Bunu %22,8 ile barınma için 0-149 TL harcadığı ifade edenler takip etmektedir.

Tablo 13. Yeme/İçme ve giyim masrafı dağılımı

Yeme/İçme Masrafı			Giyim Masrafı		
Seçenekler	F	%	Seçenekler	F	%
0-150 TL	310	37,6	0-25 TL	95	11,5
151-200 TL	210	25,5	26-50 TL	240	28,1
201-250 TL	175	21,2	51-75 TL	180	21,8
251-300 TL	25	3,0	76-100 TL	115	13,9
301-350 TL	15	1,8	101-150 TL	150	18,2
351-400 TL	45	5,5	151-200 TL	25	3,0
401 TL ve üzeri	45	5,5	201 TL ve üzeri	20	2,4
Toplam	825	100,0	Toplam	825	100,0

Katılımcıların yeme/içme masraflarına bakıldığında Suriyeli öğrencilerin %37,6'sı 0-150 TL harcadığını ifade ederken, %25,5'i 151-200 TL arası harcadığını ifade etmiştir. Giyim masraflarına bakıldığında Suriyeli öğrencilerin %28,1'i 26-50 TL aralığında harcama yaptığını ifade etmiştir. Bu oranı %21,8 ile 51-75 TL aralığı takip etmektedir.

Uyum, Bütünleşme ve Gündelik Hayat

Ölçek 5'li likert hazırlanmış ve ölçek sırasıyla 0 (fikrim yok), 1 (kesinlikle katılmıyorum), 2 (kısmen katılmıyorum), 3 (ne katılıyorum ne katılmıyorum), 4 (kısmen katılıyorum) ve 5 (tamamen katılıyorum) şeklinde "gündelik hayat etkileşim pratikleri", "eğitim süreçleriyle ilgili yargılar" ve "Türkiye ile ilgili tutumlar" alt başlığıyla kurulmuştur.

Gündelik Hayatta Etkileşim ve Bütünleşme

Suriyeli öğrenciler için gündelik hayat temel bir karşılaşma alanıdır. Bu alanda göçün en temel tartışma alanlarından olan uyum ve bütünleşmedir. Gündelik hayat aynı zamanda hem göçmenler hem de yerliler için kültürel karşılaşmalarla inşa edilen bir alana dönüşmektedir. Suriyeli öğrenciler için üniversitede benzer bir özelliğe sahiptir. Bu bağlamda Türk ve diğer yabancı öğrencilerle karşılaştıkları mekânsal bir alan olarak üniversite, Suriyeli öğrencilerin sosyalleşmeleri ve bu süreçteki bütünleşme süreçleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamdan hareketle Suriyeli öğrencilere uyum ve bütünleşme ekseninde analiz için 6 temel önerme yöneltmiştir.

Tablo 14. Gündelik hayatta etkileşim pratikleri

		0	1	2	3	4	5
Çevreme uyum konusunda sıkıntı çekiyorum	F	125	260	40	155	80	165
	%	15,2	31,5	4,8	18,8	9,7	20,0
Kendimi ifade edemediğim için sosyalleşemedim	F	95	250	170	125	55	130
	%	11,5	30,3	20,6	15,2	6,7	15,8
Kültür farkı arkadaş ortamımı olumsuz etkiledi	F	105	305	180	185	35	15
	%	12,7	37,0	21,8	22,4	4,2	1,8
İçerisinde olduğum sosyal çevrem şehre alışmamda yardımcı oldu	F	145	140	150	65	170	155
	%	17,6	17,0	18,2	7,9	20,6	18,8
Yemek kültürüne alışmakta zorluk çekiyorum	F	55	250	185	110	70	155
	%	6,7	30,3	22,4	13,3	8,5	18,8
Gündelik hayata katılmakta zorluk çekiyorum	F	160	75	65	190	170	165
	%	19,4	9,1	7,9	23,0	20,6	20,0

Tabloya bakıldığında "çevreme uyum konusunda sıkıntı çekiyorum" önermesine Kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı ise %31,5'tir. Diğer oranlara bakıldığında öğrencilerin %20'si uyum konusunda sıkıntı çektiklerini ifade ederken, %18,8 uyum konusunda arada kaldıklarını belirtmişlerdir. Katılım-

cıların %29,7'si (kısmen ve tamamen katılıyorum) sıkıntı çektiklerini ifade etmiştir. Fikri olmadığını söyleyenlerin oranı da dikkate alındığında (%15,2) Suriyeli öğrencilerin çevreye uyum konusunda tutumlarının belirsiz olduğu görülmüştür. Diğer önermelerde bakıldığında *"kendini ifade edemediği için sosyalleşemediğine"* kesinlikle katılmıyorum cevabını veren katılımcıların oranı %30,3'tür. Kısmen katılmıyorum diyenler %20,6 iken ne katılıyorum ne katılmıyorum %15,2 ve tamamen katılıyorum diyenlerin oranı ise %7,3'tür. Fikrim yok diyenlerin de oranlarına bakıldığında (%11,5) öğrencilerde genel olarak sosyalleşmeyle ilgili problem yaşadıklarını ifade etmek mümkündür. *"Kültür farkı arkadaş ortamını olumsuz etkilediğine"* dair katılımcıların %37'si kesinlikle katılmıyorum yanıtını verirken ne katılıyorum ne katılmıyorum diyenlerin oranı %22,4 ve kısmen katılmıyorum diyenler ise %21,8'dir. Oranlara bakıldığında kültür farkının arkadaşlık ilişkilerini kısmen etkilediğini belirtmek mümkündür. Diğer önermeler de gündelik hayattaki etkileşimlerin farklı yönlerine odaklanmıştır. Bunlardan birisi *"içerisinde olduğum sosyal çevrem şehre alışmamda yardımcı oldu"*, diğeri *"yemek kültürüne alışmakta zorluk çekiyorum"* iken üçüncüsü ise *"gündelik hayata katılmakta zorluk çekiyorum"* önermeleridir. Tabloya bakıldığında bu önermelere verilen yanıtlarda da diğer önermelere verilen cevaplarla benzer eğilimlere sahip oldukları görülmektedir. Önermelerdeki kararsızlıklar, arada kalmışlıklar ve belirsizlikler Suriyeli üniversite öğrencilerinin gündelik hayata uyum sağlama konusunda tereddütleri olduğunu ortaya koymaktadır. Suriyeli öğrencilerin arafta kalmışlığını gösteren bu belirsizliklerin detaylandırılması kaygısı araştırmanın pilot uygulaması sırasında karşılaşılan önemli problemlerden birisi olarak kullanılmıştır.

Karabük Üniversitesi örneğinde gerçekleştirilen mülakatların temelinde Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları sorunların derinlemesine aktarımı kaygısı yer almıştır. Buradan hareketle gerçekleştirilen mülakatlarda *"dilin önemli bir iletişim problemi olduğu"* (K1,K5,K6,K8), *"kendilerine çevre tarafından yabancı olduklarının hissettirildiği"* (K2,K3,K5), *"kendi Suriyeli arkadaş gruplarının yeterli olduğu ve çevreyle etkileşimin zorunlu haller dışında olmadığı"* (K1,K6,K8) ve *"şehre ve üniversiteye alışamadıkları"* (K3,K4,K6) yanıtları alınmıştır. Benzer ifadeler, araştırmanın diğer şehirlerde uygulanması sürecinde de araştırmacılar tarafından gözlenmiştir. Anketlerin yüz yüze ve birebir uygulanması sürecinde doğrudan muhatap olunan Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları sorunları ifade ederken ölçeğin dışına çıktıkları sıklıkla karşılaşılan bir durum olmuştur.

Suriyeli öğrencilerin kendilerini ifade edemedikleri için sosyalleşmedikleri ve kültür farkının arkadaş ortamını olumsuz etkilediği önermelerine de katıldıkları görülmektedir. Benzer şekilde gündelik hayata katılmakta da zorluk çektiklerini ifade eden Suriyeli öğrenciler, yemek kültürüne alışmakta zorluk çekmediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin olumlu anlam yükledikleri bir diğer pratik ise sosyal çevrenin şehre alışmada yardımcı oldukları ifadesidir.

Yapılan mülakatlarda katılımcıların kültürel farklılıkların arkadaş ortamlarını olumsuz etkilemesi söz konusu olduğunda özellikle “dil” (K3,K7), “ibadet”(K8), “çalışma biçimleri”(K4,K7) ve “dünya görüşü” (K2,K4) kategorilerinin belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Gündelik hayata katılmak konusunda “dile hakimiyetin olmaması”(K3,K7,K8) iletişimi olumsuz etkilemesi bakımından dikkate değer bulunmakla birlikte, “medyada yer alan haberlerin kendilerine karşı algıyı ve tutumları olumsuz etkilediği”(K5,K7) görüşü de Suriyeli öğrencilerin uyum konusunda yaşadıkları diğer bir problem kaynağı olarak görüşmelerde tespit edilmiştir.

Burada genel bir değerlendirme olması bakımından gündelik hayata katılım konusunda dilin ön plana çıktığını altını çizmek gerekir. Türkiye’de farklı üniversitelerde yapılan çalışmalarda da dilin, Suriyeli öğrencilerin gündelik hayata katılımlarında ve sosyalleşmelerinde birincil derecede önemli olduğu görülmektedir. Harunoğulları, Süzölmüş ve Polat’ın (2019, s. 822) yaptıkları çalışmada öğrencilerin hazırlıkta aldıkları Türkçe eğitimin ancak öğrencilerin bireysel çabalarıyla geliştiği ortaya koyulmuştur. Aynı çalışmada özellikle Türk öğrencileriyle daha yoğun iletişime giren Suriyeli öğrencilerin dil becerini daha hızlı geliştirdikleri ve dil konusunda yaşadıkları sorunun büyük ölçüde azaldığı ortaya koyulmuştur. Yüksel ve diğerlerinin (2014) yapmış oldukları çalışmada da Suriyeli sığınmacıların eğitim konusunda önlerindeki en büyük engelin Türk diline adapta olmakta zorlanma olduğu ortaya koyulmuştur.

Eğitimde Karşılaşmalar: Yargılar ve Tutumlar

Suriyeli öğrencilerin gündelik hayatları ile ilişkili yargılarıyla eğitim süreçleriyle ilgili yargılar arasında anlamlandırma farkı vardır. Örneğin Türkçeyi öğrenmekte zorluk çektiğini ifade eden Suriyeli katılımcılar, dersleri anlama konusunda sıkıntı çekip çekmedikleri önermesini sınırları keskin bir şekilde reddetmemişlerdir.

Tablo 15. Eğitim süreçleriyle ilgili yargılar

		0	1	2	3	4	5
Türkçeyi öğrenmekte zorluk çekiyorum	F	55	170	140	280	180	-
	%	6,7	20,6	17,0	33,9	21,8	-
Dersleri anlamak konusunda sıkıntı çekiyorum	F	110	150	270	155	100	40
	%	13,3	18,2	32,7	18,8	12,1	4,8
Türkiye’deki eğitim seviyesini ülkemdeki eğitim seviyesinden daha iyi buluyorum	F	270	125	40	225	105	60
	%	32,7	15,2	4,8	27,3	12,7	7,3
Sınıf arkadaşlarımla sosyal ilişkilerimde zorluk çekiyorum	F	115	185	110	115	75	225
	%	13,9	22,4	13,3	13,9	9,1	27,3

Türkiye’deki sığınmacılar içinde 18 yaşın altındakilerin oranı %52 olarak hesaplanmıştır. Bu rakam Türkiye’deki çocuk sayısının 1 milyon 354 olduğunu ortaya koymaktadır. Okul çağında ve okulda olması gereken çocuk sayısının ise 900 binden fazla olduğu düşünülmektedir. Bütün bu çocuk ve genç kitlenin uzun süre eğitimden uzak kalması son derece büyük bir sorundur (Erdogan, 2015: 85). Çakırer-Özservet’in (2015: 108) çalışmasında ortaya koyduğu gibi yabancıların ev sahibi toplumla ilişkilerini kolaylaştıran okullar, öğrencilerin akranları ile kaynaşmalarını da sağlayacak mekânların başında yer almaktadır. Bu bağlamdan hareket edildiğinde Suriyeli öğrencilerin yükseköğretime ulaşma konusundaki taleplerinin karşılanmasının da ne derece önemli olduğu aşikardır. Türkiye’de yapılan birçok çalışmada da Suriyeli öğrencilerin eğitim kurumu içerisinde yaşadıkları deneyimlere odaklanmıştır. Harunoğulları, Süzülmüş ve Polat’ın (2019: 823) yaptıkları çalışmada Suriyeli öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları problemlerde en fazla dil öğreniminde zorluk yaşadıklarını (%40) belirtmeleri olmuştur. Akkaya, Çilingir ve Levent’in (2018) yaptıkları çalışmada da Suriyeli öğrencilerin dili öğrenme ve kullanma becerilerinin akademik başarıyı etkilediği ortaya koyulmuştur. Bu durum, Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemiyle kurdukları en temel ilişkinin dil öğrenimi olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda çalışmada konuyla ilişkili Suriyeli üniversite öğrencilerine iki önerme yöneltilmiştir. Bunlar sırasıyla “Türkçeyi öğrenmekte zorluk çekiyorum” ve “Dersleri anlamak konusunda sıkıntı çekiyorum” önermeleridir. Tabloya bakıldığında Türkçeyi öğrenmekte zorluk çektiğine ne katılıyorum ne katılmıyorum diyenlerin oranı %33,9 iken kısmen katılıyorum diyenlerin oranı %21,8’dir. Böylece Türkçe öğreniminde problem olduğunu iddia etmek mümkündür. Dersleri anlamak konusunda sıkıntı çektiğine ne katılıyorum ne katılmıyorum yanıtını verenlerin oranı %18,8 iken kısmen ve tamamen katılıyorum diyenlerin oranı da %16,9’dur. Sonuçlara bakıldığında Suriyeli öğrencilerin dersleri anlamakta kısmen sıkıntı çektiklerini ileri sürmek mümkündür. Akkaya, Çilingir ve Levent ‘in (2018: 442) yaptıkları çalışmada Suriyeli üniversite öğrencilerinin %50’den fazlasının derslerde Türkçe bilmemelerini sorun olarak görmekte, bu durumun derse ilgilerini azalttığını ifade ettikleri görülmüştür. Zavalısız ve Gündag’ın (2017: 3175) yaptıkları çalışma ise öğrencilerin Türkçe yetersizliğinden dolayı dersleri anlamakta veya herhangi bir aktivitede bulunmakta güçlük çektiklerini ortaya koymuştur.

Suriyeli öğrencilerin eğitim konusunda en net ifade ettikleri durumlardan birisi Türkiye’deki eğitim seviyesinin kendi ülkelerindeki eğitim seviyesinden daha iyi olduğuna dair yargıdır. Tabloya bakıldığında “Türkiye’deki eğitim seviyesini ülkemdeki eğitim seviyesinden daha iyi buluyorum” önermesine katıldığını ifade edenlerin oranı %40’tır. Katılımcıların sınıf arkadaşlarıyla sosyal ilişkilerde zorluk çekmediklerini (%35,7) ifade ettikleri görülmüştür. Suriyeli öğrencilerin gündelik hayatlarının akışında “okul” önemli bir mekandır. Pilot çalışma sırasında Suriyeli öğrencilerin anketleri uygularken okulu merkeze

koydukları ve gündelik hayatlarını okul içi/okul dışı diye ayırdıkları gözlenmiştir. Bu bağlamdan hareketle Karabük Üniversitesi bünyesinde gerçekleştirilen mülakatlarda Suriyeli öğrencilerin “okul içi” ve “okul dışı” şeklinde yaptıkları ayrımı detaylandırılması istenmiştir.

Suriyeli öğrenciler okul içi olarak tanımladıkları alanları “sınıf” (K3,K7), “Kantin”(K7,K8), “Kütüphane”(K5,K3), “Cami”(K1) ve “Sosyal yaşam merkezi”(K8,K4) şeklinde betimlemişlerdir. Kuşkusuz adı geçen alanların Karabük Üniversitesi kampüs sınırları içerisinde yer alması önemlidir. Okul için alanda kurulan sosyal etkileşimlerin, temasların ve kültürel karşılaşmaların herhangi bir sorun yaratmadığı tespit edilmiştir. Sınıf, “ders işlerken odak hocanın kendisi olduğundan sınıf içi iletişim en alt düzeydedir ve sorunsuzdur”(K7) şeklinde anlatılırken sosyal yaşam merkezinin de benzer şekilde “yemek yemek için biraraya geldiği için amaç tek ve nettir”(K2) şeklinde açıklanmıştır. Caminin ise “sosyal bütünleşmeyi dini bağlamda temsil ettiği için farklılıkların söz konusu olmadığı”(K1) bir alan şeklinde betimlendiği görülmüştür. Burada tek farklı tanımlanan alanın “kantin” olduğu, kantinde “kendi arkadaş gruplarıyla Türk ve diğer öğrencilerden ayrı” olarak vakit geçirdikleri ifade etmişlerdir (K4, K7). Zavalı ve Gündüğü’nün (2017: 3179) Karabük Üniversitesi’nde yaptıkları çalışmada Suriyeli öğrencilerin sıklıkla kendi arkadaş gruplarıyla takıldıkları ortaya koyulmuştur. Çalışmada katılımcılardan birisi daha çok yabancılarla takıldığını, genellikle de Suriyelilerle arkadaşlık yaptığını söylerken onlarla anlaşmanın daha kolay olduğuna vurgu yapmıştır.

Suriyeli öğrencilerin görüşmelerde “okul dışı” olarak tanımladıkları alanlar “ev/yurt/pansiyon” (K4,K5,K6,K7,K8,), “kafeler” (K7,K8), “yemek mekanları” (K3), “alışveriş merkezi” (K1) ve “sokak”(K5) olarak dikkat çekmiştir. Buradaki karşılaşmaların Suriyeli öğrenciler için problem oluşturabildiği tespit edilmiştir. Özellikle “ev/yurt/pansiyon” diyenlerde yurt arkadaşları kendi arkadaş gruplarından olmayınca “yurt içinde iletişimin sıfır noktasına indiğini” (K1, K2, K3, K7) belirtmişlerdir. Sıfır noktası, zorunlu haller dışında sözlü iletişimin tercih edilmemesidir. Sokak ise özellikle medyada Suriyeliler ile ilgili haberler yer aldığına “bakışların kendilerini yabancı hissettirdiği” (K1,K7) şeklinde betimlenen bir alan olarak göze çarpmıştır.

Türkiye ile İlgili Tutumlar ve Anlamlandırmalar

Suriyeli öğrencilere yöneltilen dört farklı önerme ise Türkiye ile ilgili tutumlarla ilişkilidir.

Tablo 16. Türkiye ile ilgili tutumlar

		0	1	2	3	4	5
Yaşadığım şehre ayak uydurmakta zorluk çekiyorum	F	195	230	150	40	35	175
	%	23,6	27,9	18,2	4,8	4,2	21,2
Türkiye beklentilerimi karşıladı	F	105	100	125	200	180	115
	%	12,7	12,1	15,2	24,2	21,8	13,9
Eğitim hayatımı tamamladıktan sonra Türkiye’de yaşamaya devam etmek istiyorum	F	105	50	225	135	40	270
	%	12,7	6,1	27,3	16,4	4,8	32,7
Türkiye’de kendimi yabancı hissetmiyorum	F	107	106	147	166	191	108
	%	13,0	12,8	17,8	20,1	23,2	13,1

Tablo 16’ya bakıldığında Suriyeli öğrencilerin eğitim hayatları bittikten sonra Türkiye’de yaşamaya devam edeceklerini söyleyenlerin oranı %32,7’dir. Kısmen katılmıyorum diyenlerin oranı ise %27,3’tür. Türkiye’nin beklentilerini karşıladığını söyleyen Suriyeli öğrencilerin oranının da yüksek olduğu görülmüştür. Kuşkusuz dikkat çeken bir diğer önerme ise Suriyeli öğrencilerin Türkiye’de kendilerini yabancı hissedip hissetmediklerine dair tutumlarıdır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu kendilerini Türkiye’de yabancı hissetmediklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşadıkları şehre ayak uydurmak konusunda da sıkıntı yaşamadıkları sonuçlara yansımıştır. Ancak içinde yaşadıkları kentte gündelik hayata uyum sağlama konusunda sıkıntı yaşadıklarını ifade edenlerin varlığı da dikkat çekmiştir. Harunoğulları, Süzölmüş ve Polat’ın (2019: 832) yaptıkları çalışmada yükseköğretimdeki Suriyeli öğrencilerin Türkiye ve Türkiye’deki eğitim sistemiyle ilgili olumlu tutumlar geliştirdikleri görülmüştür. Çalışmaya göre üniversitedeki aktivitelere rahatça katılabilen öğrenciler kendilerini üniversite ortamında oldukça güvenli ve huzurlu hissetmektedirler. Harunoğulları, Süzölmüş ve Polat’ın çalışmasında katılımcıların eğitime ilişkin değerlendirmeleri incelendiğinde öğrencilerin %70’i “Türk okullarının verdiği eğitimi beğendiğini”, %77,8’i “okuldaki aktivitelere rahatlıkla katılabildiğini”, %96,7’si “okulda kendini güvenli ve huzurlu hissettiğini” ve %74,5’i “Türkiye’de yüksek eğitim almak istediğini” ifade ettikleri görülmüştür.

Bu bağlamdan hareketle mülakatlarda şehre ayak uydurmakta yaşanan en temel zorluk “*dil ve iletişim*” (K1,K5,K8) olmuştur. Mekana karşı duyulan “*yabancılık hissini*” (K6,K7) ise bir diğer zorluk kaynağı olduğu da diğer bir bağlam olmuştur. Yabancılık hissini tanımlayan temel ölçütler ise “*coğrafyanın zorluğu*” (K2), “*şehirde yaşamının pahalı olması*”(K5), “*yemeklerin damak tadına uzak olması*” (K6) ve “*eş/dostlarının uzakta olması*”(K8) şeklinde belimlenmiştir. Türkiye’de uzun vadede yaşamayla ilgili düşüncelerinde katkı-

lımcıların sıklıkla *“savaşın yıktığı bir coğrafya”* ifadesine gönderme yaptıkları tespit edilmiştir. *“Hiçbir şeyimiz kalmadı”* (K8), *“ailemden herkes Suriye’yi terk etti”* (K1) ve *“akrabalarım/ailem Türkiye’de”* (K5) aktarımının Suriye’yle ilgili kullanılan ifadeyi betimlediği görülmektedir. *“Avrupa’ya geçmek için ideal bir yer”* (K7) şeklinde yanıt veren katılımcılardan birisi de Türkiye’de kalmaya farklı bir anlam yüklediği görülmüştür.

Sonuç

Türkiye’de Suriyeli sığınmacılarla birlikte yeni bir yükseköğretim politikası söylemi üretilmiştir. Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın yeni bir boyutu olan bu pratikte, özellikle Ortadoğu, Asya ve diğer Arap ülkelerinden öğrencilerin Türkiye’deki üniversitelere eğitim amaçlı gelişleri söz konusudur. Süreç, Türkiye’nin yükseköğretimde, Erasmus programlarıyla ön plana çıkan Avrupa’ya alternatif model olma kaygısını yansıtması bağlamında dikkate değerdir. Kuşkusuz uluslararasılaşma söylemlerin başlangıcında temel itici motivasyonlarından birisi Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de ihtiyaçlarına binaen ortaya çıkan yükseköğretim talebi olmuştur. Suriyeli sığınmacılar deneyimi ile bir sonraki adımda öğrenci alınan ülke sayıları çeşitlendirilmiştir.

Çalışma evren olarak kendisine, YÖK’ün 2017 yılında yayınladığı rapora istinaden Suriyeli öğrencilerin nicelik olarak yüksek olduğu üniversiteleri seçmiştir. Çalışmanın üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilmiş olması yaş ortalamasının 19-21 aralığında yoğunlaşmasına neden olmuştur. Öğrencilerin sosyal ve fen bilimlerinde oran olarak birbirine yakın oldukları tespit edilmiştir. Mekân ilişkileri açısından bakıldığında Suriyeli öğrencilerin eve yükledikleri anlamların önemli olduğu görülmüştür. Araştırma verilerine bakıldığında ev, Suriyeli öğrencilerin tercih ettiği birincil yaşama yeri olarak karşımıza çıkmıştır. Ev çalışmada apart ve pansiyonu da içerecek şekilde kullanılmıştır. Burada öğrencilerin niçin evi tercih ettikleri sorusuna araştırmanın nihai sonucunda iki yanıt verilmiştir. İlki olarak ev, öğrencilerin kendilerini kültürel ve sosyal anlamda güvenli bir alan inşa etme çabalarını yansıtmaktadır. Kuşkusuz göçmenlerin geldikleri yerde kendilerini yabancı hissetmeleri ve bu hissin yaratmış olduğu tedirginlik halinin ortadan kaldırılma kaygısıyla aynı mahallede birlikte yaşamaları taleplerine benzerdir. Yanıtlardan diğeri ise aynı bağlamın farklı bir yönüyle ilişkilidir. Evin tercih edilmesinde Suriyeli öğrencilerle aynı ortamı paylaşma isteğinin de belirleyici olduğu görülmüştür. Bu talep, evi güvenli bir alan dönüştürme çabasına eşlik etmektedir. Suriyeli öğrencilerin serbest zamanlarını sıklıkla arkadaş gruplarıyla geçirdikleri görülmüştür. Katılımcıların %77’sinin ailesinin Türkiye’de yaşadığı tespit edilirken, büyük bir çoğunluğu kendilerini orta gelir grubu olarak tanımlamışlardır. Burs aldıklarını söyleyenlerin oranı (%83)ise oldukça yüksek çıkmıştır.

Ölçekte dijital alana ulaşmayı ifade eden sosyo-teknolojik başlığıyla sıralan verilerde elde edilen temel sonuç, Suriyeli öğrencilerin interneti yoğun şekilde kullandıklarıdır. Öğrencilerin kendi aralarındaki sosyal ilişkileri sosyal ağlar üzerinden yürüttükleri gözlenmiş ve böylece gündelik hayatta oluşan boşlukları sanal alanda doldurmaya çalıştıkları tespit edilmiştir. Dijitalleşmeye ayak uydurmaları ve bu süreci pragmatist kaygılarla kendi lehlerine çevirmiş olmaları Suriyeli öğrencilerin anlamlı pratiklerinden birisi olmuştur.

Suriyeli öğrencilerin gündelik hayatlarına bakıldığında çevreye uyum sağlama noktasında bazı durumlarda problem yaşadıkları tespit edilmiştir. Özellikle dil ve iletişim konusunda yaşanan problemlerin bu bağlamda dikkat çekici olduğu görülmüştür. Medyanın kullandığı dilin, sosyal çevrenin tutumlarının oluşumunda belirleyici olduğunu ifade eden katılımcılar, normal zamanlarda insanların kendilerine son derece olumlu tutumlar sergilediklerini ifade etmişlerdir. Medyada yükselen olumsuz haberlerin yaygın olmadığı zamanlarda yöre halkının öğrencilere oluşturdukları destek mekanizmalarıyla ilgili pozitif bir dil kullanıldığı verilere yansımıştır. Suriyeli öğrencilerin Türkiye ile ilgili en temel tutumlarından birisi de Türk yükseköğretim sistemini kendi ülkelerine göre oldukça başarılı bulmalarıdır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun eğitimlerini tamamlasalar dahi Türkiye’de yaşamaya devam edeceklerini ifade etmiş olmaları çalışmanın diğer bir önemli çıkarımı olmuştur.

Sonuç olarak Suriyeli öğrencilerin Türk yükseköğretim sistemi içerisinde mevcut duruma kolaylıkla uyum sağladığını ifade etmek mümkündür. Kuşkusuz bu uyumda YÖK’ün yasal düzenlemeleri, ekonomik destekler ve yöre halkının pozitif tutumları belirleyici rol oynamıştır. Türk öğrenciler açısından bakıldığında ise şu noktalara dikkat çekmek mümkündür.

Bilişim ve internet teknolojilerinin kullanım biçimleri gençleri aynı bilinç çerçevesinde biraraya getirmekte ve birbirlerine benzeştirmektedir. Dolayısıyla yaşam kültürü ve gündelik hayat içerisindeki davranış kalıpları Suriyeli öğrencilerle Türk öğrenciler arasında birbirlerine oldukça yaklaşabilmektedir. Bu durum kuşkusuz küreselleşmenin teknoloji ve tüketim kalıplarıyla küçülttüğü dünyanın bir sonucudur. Dolayısıyla burada Suriyeli öğrencilerle Türk öğrenciler arasındaki benzerliklerin oldukça fazla olması söz konusudur. Farklı bir ülkeye mensubiyetin getirdiği kültürel farklılıklar ve dil konusu ise bütünleşme süreçlerinde sıklıkla karşılaşılan problemlerin temel besleyici kaynağı olmaktadır. Farklı bir ülkeye mensubiyet zaman zaman düşünce biçimleri arasındaki makasın açılmasına sebep olmakla birlikte dil konusundaki eksikliklerin de etkileşim süreçlerinde problem oluşturması muhtemeldir. Suriyeli öğrencilerin yükseköğretim sistemi içerisindeki konumlarının olumlu ya da olumsuz anlamlandırmalarla sürüp sürmeyeceğini ise ilerleyen dönem gösterecektir.

Kaynakça

- Abadan-Unat, N. (2017). *Bitmeyen göç/konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2020). *Göç sosyolojisi*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akkaya, A. Y., Çilingir, G. A. & Levent, G. T. (2018). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'ndeki Suriyeli öğrencilerin akademik sorunları üzerine bir çalışma, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40/2), 413-448.
- Aksoy, E. (2010). Almanya'da yaşayan üçüncü kuşak Türk öğrencilerin kimlik algılamaları ve buna bağlı olarak karşılaştıkları ayrımcılık sorunları, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12(12) 7-38.
- Bartam, D., Poros, M. V. & Monforte, P. (2019). *Göç meselesinde temel kavramlar*, Ankara: Hece Yayınları.
- Castles, S. & Millet J. M. (2008), *Göçler çağı – modern dünyada uluslararası göç hareketleri*, Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Chambers, I. (2014). *Göç, kültür ve kimlik*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çağlayan, S. (2013). Göç kavramı ve kuramları, *Kent sosyolojisi*, Ed. Fatime Güneş, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Çakırcıoğlu, Y. (2015). Göçmen çocukların şehre uyumu ve eğitim politikası, *Uluslararası göç ve mülteci uyumu sorununda kamu yönetiminin rolü*, (ed. Y. Bulut). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. (2019). Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler, Konrad Adenauer Stiftung, İstanbul: <https://www.kas.de/documents/283907/7339115/T%C3%BCrkiye%27deki+Suriyeliler.pdf/aca9d37-7035-f37c-4982-c4b18f9b9c8e?version=1.0&t=1571303334464> [24.03.2020]
- Harunoğulları, H. & Süzölmüş, S. & Polat, Y. (2019). Türkiye'deki Suriyeli öğrencileri ile ilgili bir durum tespiti: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi örneği, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 816-837.
- Kaya, A. (2009). *Türkiye'de iç göçler bütünleşme mi geri dönüş mü? - İstanbul Diyarbakır Mersin*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kymlicka, W. (2015). *Çok kültürlü yurttaşlık azınlık haklarının liberal teorisi*, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Lee, E. S. (1966). A Theory of migration, *Demography*, 3(1), 42-57.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2013). Ülkemizde geçici koruma altında bulunan Suriye vatandaşlarına yönelik eğitim öğretim hizmetleri genelgesi: http://fethiye.meb.gov.tr/meb_ys_dosyalar/2013_10/02093016_scannedimage24.pdf [12.09.2016].
- Özer, M. (2017). Türkiye'de yükseköğretimde uluslararasılaşmanın son on beş yılı, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(2), 77-184.
- Özer, S. (2015). Kayıp kuşak, *Güncel Hukuk-Aylık Hukuk Dergisi*, Ekim, 17.

- Özcan, Z. (2019). Göçün Travmatik etkilerini azaltmada sosyal desteğin rolü üzerine deneysel bir araştırma, *Bilimname*, (37), 1001-1028.
- Özcan, Z. (2019). Mülteci öğrencilerin kültürel uyumları ile dini başa çıkmaları arasındaki ilişki üzerine bir araştırma, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 23(1), 127-147.
- UNHCR. (2014). Global Trends, Mid-Year Trends Report. The UN Refugee Agency: <http://unhcr.org/540091d89.html> [21.02.2016].
- Paksoy, M. & H. Koçarslan (2016). İç savaştan kaçarak gelen Suriyeli öğrencilerin üniversite eğitimlerinde karşılaştıkları iletişim sorunları üzerine bir çalışma, M. Paksoy (ed.), *Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu*, Ankara: Elif Yayınları.
- Sağır, A., & Dikici, E. (2011). Yeni göçmenlik mekanları olarak yeni kurulan üniversiteler: Ordu Üniversitesi örneğinde öğrencilerin bütünleşme sorunları, *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 217-251.
- Sağır, A. (2011). *Batum'dan Orta Asya'ya Bir Yol Hikayesi & Sürgün Karadenizli Türklerin Sosyal Yapısı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Sağır, A. (2012). *Zorunlu Göçler Sürgünler ve Yol Hikayeleri & Ulupamir Kırgızları Örneği*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sağır, A., & İnci, Ü. (2013). Karabük'te Üniversite algısı: Karabük Üniversitesi örneği, *İTOBİAD*, 2(2), 49-81.
- Sağır, A., & Kurtkara, S. (2018). Sosyoloji bölümü öğrencilerinin Suriyeli kavramına ilişkin tutumları üzerine sosyolojik bir çözümleme: Bülent Ecevit Üniversitesi ve Karabük Üniversitesi Örneği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60), 648-661.
- Sağır, A. (2019). Göç, Uyum, Tehdit ve Çöküş: Yeni Toplumsallıklar İnşası Mümkün mü?, *Uluslararası Göç ve Güvenlik* (ss. 113-137), Ed. Gökhan Telatar ve Umut Kedikli, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sağır, A. (2019). Akıllı telefonların gençlerin gündelik hayatlarına etkisi: Türkiye'de üniversite gençliği örneği, *OPUS Uluslararası Sosyal Araştırmaları Dergisi*, 10 (17), 48-78.
- Seydi, R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 267-305.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yüksel, U., Bulut, M. N. & Mor, Z. (2014). *Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteciler*, Ankara Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi.
- Zavalsız, Y. S. & Günadağ, E. (2017). Yabancı uyruklu öğrencilerin sosyo-kültürel entegrasyonu (Karabük Üniversitesi Örneği), *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 3168- 3192.

Ekler

Ek 1. Mülakat Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcılar	Cinsiyet	Fakülte	Sınıf	Nerede Kaldığı
K1	Erkek	Edebiyat F.	2	Devlet Yurdu
K2	Kadın	İlahiyat F.	3	Devlet Yurdu
K3	Kadın	Mühendislik F.	2	Devlet Yurdu
K4	Erkek	İlahiyat F.	4	Ev
K5	Erkek	İşletme F.	4	Ev
K6	Kadın	Edebiyat F.	3	Ev
K7	Erkek	İşletme F.	1	Özel Yurt
K8	Erkek	Edebiyat F.	4	Ev